

A GULYÁS TESTVÉRPÁR ÖRÖKSÉGE

Gulyás Gyula és Gulyás János a magyar filmművészet olyan meghatározó alkotópárosa, akiknek életútja, filmekért vívott küzdelmei s maguk a művek a magyar vizuális kultúra minden ellentmondását, keserves küzdelmét és ragyogó mélységeit magában hordja.

Két elszánt, a dolgok mögé pillantásának szenvedélyével megáldott rendkívüli képességek birtokában induló fiatal lép be a vizuális kultúra világába a 60-as évek elején, amikor a testvérpár megjelenik az amatőr film mozgalom izgalmas, szertelen, lehetetlent nem ismerő, nagy álmokat és nagy csalódásokat sejtető világába.

Ha a testvér szó jelent valamit - egy test egy vér – akkor már eleve kiemelkedik e két fiatalember - a testvérpár - az amatőr filmes társaság népes világából, hogy egyetértések és egymással vívott harcok közben induljanak el pályájukon, egy felnőtt életen keresztül – minden sebet ejtő harcot felvállalva hozzák létre olyan filmek sorozatát, melyek a magyar valóság mélyrétegeiből élénk tárják a magyar valóság, a magyar történelem keserveit és sokszor láthatatlan összefüggéseit.

Ez az út indulásuktól napjainkig tart, melynek hajtóereje nem a filmes világ ezernyi vonzó csodája, hanem a valóság és az igazság alázatos tisztelete, a jobbító szándékú kíváncsiság és a hit abban, hogy a nyilvánosságra hozatal ereje előbb utóbb képes megváltoztatni a hatalom visszáságait, a szegények és üldözöttek sorsának jobbrafordulásában segítséget és erőt nyújt az elesetteknek.

Amatőr filmes pályájukat főleg játékfilmekkel kezdik, s a fikció megújításának szentelik energiájukat de a filmes világ végül sohasem engedi őket igazán ennek a területnek a közelébe – Gulyás Gyulának még a főiskolára sem sikerül bekerülnie... s igen nehezen nyertek bebocsájtást a filmgyári filmstúdiók berkeibe. Jelentős teljesítményüket mutatja, hogy ennek ellenére váltak a magyar dokumentarista iskola meghatározó alakjává.

Innovatív érzékenységüket jelzi, hogy a penészleki film a VANNAK VÁLTOZÁSOK például jóval megelőzte a BBS szociográfiai iskoláját s lényegét tekintve a szocio film egyik emblematikus darabja, mondhatnánk – prototípusa lett.

Filmjeikben egyfelől arra törekszenek, hogy a kamera elé kerülő emberek személyes sorsa a maga egészében, összefüggéseiben bontakozzon ki s igyekeznek az adott téma minden lényeges összetevőjét és szereplőjét felkutatni s az ellentmondó vélemények szembesítésével a hétköznapi gondolkodás hamisságait leleplezni.

Ők nem egyszerűen az ábrázolt valóságot dokumentálják, hanem az ábrázolt valóság megismerésének folyamata is jelen van filmjeikben, ami miatt – különösen történelmi műveik – többnyire még a történelmi kutatások anyagainál is mélyebben mutatják meg az emberi és társadalmi sorsok drámaiságát.

A múlt és a jelen mindennapjait kevesen faggatják mozgóképművészetünkben oly következetességgel az embereket ért történelmi csapásokat, feszültségeket és rejtett összefüggéseket oly józan megvilágosító következetességgel, mint Gulyás Gyula és Gulyás János – legyen közös alkotásukról, vagy külön forgatott filmjeikről szó.

Rendezői magatartásuk mélyen empátikus és etikus, mely sajátos módszereiknek megfelelően az összefüggések feltárása mellett mindenkor az ember felé fordítja kamerájukat, tudva hogy minden korszak igazi mércéje az emberi létezés valódi, konkrét állapota.

Filmjeik komplexitását csak növeli, hogy műveikben saját jelenlétük felvállalásával a megörökítés dimenzióit a filmezés tényének rögzítésével maximálisan hitelesítik.

Jelentős érdemük *a magyar történelem örökségének szenvedélyes feltárása. Filmszociográfiáik a magyar kultúra legjobb hagyományát - a népi írók szociográfiai szemléletét folytatják s ezzel hitet tesznek ennek a világlátásnak műfaji- és országhatárokon túli érvényessége mellett.*

Ők az elsők, akik SZÉKI LASSÚ c. filmjükben még 8 mm-es kamerával forgattak filmet Erdélyiben – egy mezősegi faluban Széken – mely a mára már az UNESCO által kulturális örökségként védett népzenei és néptánc kincsen alapuló Magyarországi táncmozgalom kibontakozásának egyik mély inspirációs motívuma volt; a magyar kulturális örökséghez egyenes ágon kapcsolódó Kallós Zoltán népzene gyűjtőről szintén ők forgattak először a Balladák földjén c. filmjükben..

Megrendítő és emlékezetes képsoraik közül felejthetetlen például az Isonzó című I-ső világháborús filmjük számtalan részlete s ugyancsak a magyar történelem súlyos fehér foltját dolgozza fel megrázó erővel a hortobágyi kitelepítésekről készített filmjük.

Gulyás Gyula és Gulyás János művei akár egy évnyi történelemóra anyagát is képezhetik az oktatási rendszerben, egy személyesen átélt történelemét, hiszen azt is vállalták – vállalják, hogy személyükben is jelen legyenek a dokumentált eseményekben.

Különleges és egyedi pálya az övék – teljesítményük súlyát tekintve nem eléggé elismerten, folytonosan a lehetőségekért küzdve megszületett életművüket az idő egyre magasabb ásfontosan szintre fogja emelni.

Ez a díj is nagymértékben fog hozzájárulni, hogy filmjeik a modern mozgókép egyre bővülő felületein mind szélesebb rétegekhez jussanak el s emellett a történelemoktatás szerves részévé is váljanak.

*Dárday István filmrendező
az MMA Film- és Fotóművészeti Tagozatának vezetője*